

PORUCHY AUTISTICKÉHO SPEKTRA

ÚVOD

Autismus je neurovývojová porucha, která ovlivňuje způsoby, jakými jedinec vnímá svět, komunikuje a interaguje s ostatními

Projevy se mohou velmi lišit od osoby k osobě, proto se o autismu hovoří jako o spektru

Příklady mohou zahrnovat problémy v komunikaci, opakující se chování nebo vysoce specifické zájmy

DLE MKN 10

Pervazivní (celková) porucha psychického vývoje, charakterizovaná narušením sociálních interakcí, komunikace a opakujícími se stereotypními vzorci chování, zájmů nebo aktivit.

Diagnostická kritéria podle MKN-10

Kvalitativní narušení sociální interakce:

- Neschopnost vytvářet odpovídající vztahy.
- Nedostatek sociální reciprocity.
- Nepřítomnost sdílení zájmů nebo emocí.

Kvalitativní narušení komunikace:

- Zpožděný nebo chybějící vývoj řeči.
- Omezená schopnost zahájit nebo udržet rozhovor.
- Stereotypní nebo opakující se používání jazyka.

Opakující se stereotypní vzorce chování, zájmů nebo aktivit:

- Přednost pro rutinu.
- Stereotypní pohyby nebo chování (např. mávání rukama, otáčení).
- Intenzivní zájem o specifické oblasti nebo objekty.

TEORIE MYSLI (THEORY OF MIND)

Teorie mysli označuje schopnost porozumět myšlenkám, pocitům a účelům ostatních lidí. Tato schopnost umožňuje:

- Předpovídat chování druhých.
- Porozumět záměrům.
- Řídit mezilidské interakce.
- Nahlížet odlišnost vnímání a prožívání druhých

U autismu je často narušená, což vede k obtížím v chápání perspektivy druhých. Například dítě s autismem může předpokládat, že ostatní lidé znají jeho myšlenky nebo nepochopí, že někdo jiný může mít odlišný názor.

AUTISTICKÁ TRIÁDA

Triáda odkazuje na tři hlavní oblasti obtíží u osob s autismem:

Sociální interakce:

- Problémy s očekávanými vzorci chování (např. nedostatek očního kontaktu).
- Obtížná schopnost vytvářet přátelství.
- Často zájem o předměty spíše než lidi

Komunikace:

- Doslovné chápání slov a obtížná interpretace metafor a sarkasmu
- Omezená nebo nepřímá neverbální komunikace (gesta, intonace, mimika...)

Stereotypní a opakující se chování:

- Přílišná zaměřenost na detaily.
- Nepřizpůsobivost změnám (např. nový režim dne).
- Houpání, zvuky, rituály, zaměření na specifická témata...

Příklady:

- Dítě může trvat na tom, že si bude hrát pouze s autíčky v určitém pořadí.
- Může ignorovat společenské normy, jako je zdravení.
- Vysazení na dodržování pravidel
- Nepochopení

SENZORICKÁ CITLIVOST A MELTDOWNY

Senzorická citlivost/necitlivost

Lidé s autismem mohou být:

- **Hypersenzitivní** (přecitlivělí) na zvuky, světlo, textury nebo chutě.
 - Příklad: Hluk vysavače může způsobit velký stres.
- **Hyposenzitivní** (málo citliví) a vyhledávat intenzivní smyslové zážitky.
 - Příklad: Opakované dotýkání textur.

Meltdowny

Meltdown je intenzivní emoční reakce na přetížení (smyslové nebo emoční).

Příznaky: nekontrolovatelný křik, pláč, útek.

Spouštěče: hlučné prostředí, změna rutiny.

JAK ROZUMĚT SPEKTRU?

Autismus je spektrum, což znamená, že každý jedinec má jiné schopnosti a obtíže. Tento přístup pomáhá rozpoznat jedinečné vlastnosti každé osoby a podporovat je v souladu s jejich potřebami

Do jisté míry symptomy rozpoznatelné i u „zdravých“ jedinců

Komunikace někdy jako s cizincem, někdy jako s člověkem s přízvukem atd.

Přístup: Nahlížet na autismus jako soubor jedinečných vlastností, nikoli jako „vadu“.

- Příklad: Některé děti mohou mít silné technické dovednosti, jiné silné vizuální myšlení.

ROLE FYZIOTERAPEUTŮ

Fyzioterapeuti mohou hrát klíčovou roli u autistických dětí:

Rozvoj motoriky: Pomocí cvičení zlepšují hrubou i jemnou motoriku.

- Například učí koordinaci a rovnováhu, které mohou lidé s PAS postrádat

Regulace smyslového vnímání: Práce s hypersenzitivitou nebo hyposenzitivitou (kotvení, rozpoznávání, jemné masáže)

Podpora samostatnosti: Zlepšení fyzických schopností pro každodenní aktivity.

AUTISMUS A INTELEKT

Autismus a inteligence spolu mohou, ale nemusí souviset – jedná se o oddělené koncepty

Lidé s autismem mohou mít velmi různorodou úroveň intelektuálních schopností, od mentální retardace až po nadprůměrnou inteligenci nebo genialitu

Mentální retardace (intellectual disability):

Až 30–50 % lidí s autismem má nějakou formu intelektuálního postižení. To může zahrnovat obtíže při řešení problémů, zpracování informací nebo učení nových dovedností (často specifické povahy)

- Příčina: Může být spojena s neurologickými abnormalitami nebo komorbiditami.

Průměrná nebo nadprůměrná inteligence:

U lidí s vysokofunkčním autismem (dříve označovaným jako Aspergerův syndrom) bývá inteligence normální nebo nadprůměrná. Tito jedinci mohou excelovat v konkrétních oblastech, jako je matematika, logika nebo paměť.

Genialita a savantský syndrom

Genialita:

Někteří lidé s autismem mají mimořádné schopnosti v určitých oblastech. Mohou být například výjimeční v hudbě, umění, matematice nebo programování. Tyto schopnosti nejsou automaticky spojeny s autismem, ale mohou být důsledkem intenzivního zaměření na konkrétní oblast.

Savantský syndrom (syndrom učence):

Tento vzácný jev se vyskytuje přibližně u 10 % lidí s autismem. Projevuje se jedinečnými schopnostmi, například:

- **Fotografická paměť.**
- **Schopnost složit komplexní hudební skladbu na první poslech.**
- **Vynikající matematické schopnosti.**

Příklad: Kim Peek, který inspiroval postavu ve filmu „Rain Man“, měl savantský syndrom s obrovskou schopností pamatovat si detaily z knih.

Autismus ≠ genialita:

Ačkoli média často prezentují lidi s autismem jako geniální jedince (např. Sheldon Cooper z Teorie velkého třesku), většina lidí s autismem nemá výjimečné schopnosti. Naopak, mnoho z nich čelí výzvám v běžném životě.

Genius jako vedlejší efekt:

Genialita u lidí s autismem je často výsledkem intenzivní koncentrace a opakování činností, což je běžný rys autismu.

VÝZVY U INTELIGENTNÍCH JEDINCŮ S AUTISMEM

I když má člověk s autismem nadprůměrnou inteligenci, může čelit značným problémům, například:

- **Sociální neobratnost:** Schopnost řešit komplexní rovnice neznamená, že jedinec snadno navazuje vztahy.
- **Praktické obtíže:** I vysoce inteligentní lidé mohou mít problémy s každodenními úkoly (např. organizace času, smysluplná komunikace a vztahy, zvládnání stresu).

KOMORBIDITY ZVYŠUJÍCÍ RIZIKO PORUCH MYŠLENÍ

Lidé s autismem mohou mít vyšší riziko rozvoje psychotických poruch nebo bludného myšlení v důsledku komorbidit, jako jsou:

- **Schizofrenie:** Výjimečně se může objevit v kombinaci s autismem. Lidé pak vykazují skutečné bludy, jako je paranoia nebo halucinace.
- **Úzkostné poruchy:** Mohou přispět k obsesivnímu myšlení nebo přehnaným obavám, které se mohou blížit bludům (např. přesvědčení, že je někdo neustále sleduje).
- **Deprese:** U depresivních stavů mohou lidé s autismem interpretovat situace negativním způsobem, což se může jevit jako bludné myšlení.
- **Poruchy adaptace:** Dlouhodobý stres může vyvolat zmatené nebo zkreslené myšlení.

Typické příklady rigidního myšlení, které může připomínat bludy

Přehnané zobecňování:

Jedinec může na základě jedné zkušenosti vyvozovat pevné, ale nesprávné závěry.

- Příklad: „Když jsem jednou přišel do školy pozdě, všichni mě nenáviděli. Takže když přijdu pozdě znovu, budou mě nenávidět znovu.“

Omezená schopnost zpracovat alternativní pohledy:

Kvůli rigiditě myšlení nemusí být schopni přehodnotit své přesvědčení ani při předložení jasných důkazů.

- Příklad: Dítě věří, že pokud není úkol napsaný modrým perem, bude špatně hodnocen, a odmítá použít jiné pero.

Bludy a sensorická hyper- nebo hypozpracování

Zkreslené vnímání: Lidé s autismem mohou mít silné nebo slabé sensorické vjemy, což může ovlivnit, jak interpretují svět. Pokud například zažívají hypersenzitivitu na zvuky, mohou mylně vykládat běžné zvuky (např. klepání) jako známky nebezpečí.

Příklad: Zvuk elektrických zařízení může být interpretován jako „hlasy“, což někdy vyvolává obavy z psychotických příznaků.

ASPERGERŮV SYNDROM

Jak se liší Aspergerův syndrom od klasického autismu?

Jazyk a řeč: Lidé s AS obvykle nemají opožděný vývoj řeči, zatímco u klasického autismu může být řečová schopnost omezená nebo opožděná.

Intelekt: Intelektuální schopnosti bývají u AS v normě nebo nadprůměrné, zatímco u klasického autismu se mohou pohybovat v širokém spektru.

Projevy: Lidé s AS často vypadají „méně nápadně“ – jejich obtíže mohou být subtilní a projevit se až ve složitějších sociálních situacích.

DŮLEŽITÉ ASPEKTY PRÁCE S AUTISTICKÝMI DĚTMI

Respektovat individualitu: Každé dítě je jedinečné a má své specifické potřeby (individuální přístup)

Vytvořit strukturované prostředí: Jasná pravidla a rutiny pomáhají s orientací. Rutina a předvídatelnost.

Používat vizuální podklady: Schémata a piktogramy zlepšují porozumění.

Podpora komunikace: Alternativy (obrázky, aplikace. Edukace)

Trpělivost a empatie: Poskytnout prostor pro adaptaci.